

Vyšehrad

Ladislav
Heryán

Petr
Vad'ura

*O marné
a nemarné
víře*

Rozhovory nad Lukášovým evangeliem

O marné a nemarné víře

Rozhovory nad Lukášovým evangeliem

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Ladislav Heryán / Petr Vaďura
O marné a nemarné víře – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Rozhovory nad Lukášovým evangeliem

Ladislav
Heryán

Petr
Vad'ura

*O m a r n é
a n e m a r n é
v í ř e*

Vyšehrad

© Ladislav Heryán, Petr Vaďura, 2024

ISBN tištěné verze 978-80-267-3063-7

ISBN e-knihy 978-80-267-3065-1 (1. zveřejnění, 2024) (ePDF)

ISBN e-knihy 978-80-267-3070-5 (1. zveřejnění, 2024) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-267-3071-2 (1. zveřejnění, 2024) (mobi)

Obsah

<i>Předmluva</i>	9
První kapitola	11
Druhá kapitola	40
Třetí kapitola	55
Čtvrtá kapitola	66
Pátá kapitola	84
Šestá kapitola	106
Sedmá kapitola	127
Osmá kapitola	142
Devátá kapitola	162
Desátá kapitola	190
Jedenáctá kapitola	201
Dvanáctá kapitola	227
Třináctá kapitola	249
Čtrnáctá kapitola	262
Patnáctá kapitola	278
Šestnáctá kapitola	292
Sedmnáctá kapitola	304
Osmnáctá kapitola	317
Devatenáctá kapitola	330
Dvacátá kapitola	342
Dvacátá první kapitola	359
Dvacátá druhá kapitola	373
Dvacátá třetí kapitola	394
Dvacátá čtvrtá kapitola	407
<i>Ediční poznámka</i>	421

Předmluva

Nápad napsat tuto knihu vzešel myslím z náhodného setkání Petra Vadury a Pravomila Nováka, ředitele nakladatelství Vyšehrad. Pro Vyšehrad jsme s Petrem již jednu knihu připravili: byl to přepis rozhlasových rozhovorů nad biblickými texty v rámci pořadu „Ranní slovo“ na stanici Českého rozhlasu Vltava s názvem *Země bez obzoru* (2015).

Nakladatelství nám nyní dalo prostor pro knihu další – tentokrát knihu rozhovorů nad konkrétním evangeliem. Volba padla na evangelium Lukášovo, snad pro to, že je z různých důvodů Petrovou prioritou.

Zatímco v naší první knize je Petr rozhlasovým redaktorem, který se táže, a já hostem, který odpovídá, v knize, kterou držíte v rukou, si nad evangeliem povídáme ve zcela rovnocenných rolích. Byť jsme oba studovaní kazatelé a biblická literatura je páteří našich knihoven, nechtěli jsme psát další odborný komentář k Lukášovu evangeliu. Řekli jsme si, že se na rozhovory nad jednotlivými kapitolami nebudeme nijak odborně připravovat. Jedinou inspirací nám po ten rok a půl našeho scházení bylo to, co se dělo a děje v našich životech, a modlitba na počátku každého sezení.

Jak se mi zdá, kniha je setkáním dvou rozdílných osob a jejich světa. Petr je v mých očích renesanční osobností s hlubokou znalostí biblistiky, ale také literatury, filmu a kultury obecně. Zároveň však žije v úzkém kontaktu jak s mladými lidmi, tak s posledními tohoto světa, bezdomovci a všelijakými chudáky, to vše v obtížné službě kazatele, který chce sice přinášet nové víno, ale často má k dispozici jen staré měchy. Je zástupcem protestantské tradice, tedy tím, kdo evangelium čte jako denní chléb. Je velice inteligentním extrovertem, který mluví více a snadněji. Je manželem a otcem.

Já jsem katolický řeholník, spíš introvert, který mluví méně a těžce. Jsem zejména pastýřem, ale i učitelem a teologem, který sice hodně přemýšlí, ale moc toho nepřečte. Jako pro katolíka je pro mě obtížnější vidět evangelium bezprostředně a ve všem kolem sebe, při řeči se v našem rozhovoru často zadržávám a přemýšlím, kam se vydat dál. Jsem knězem žijícím v řeholní komunitě, tedy můj svět se v mnohém od toho Petrova liší; možná je víc teoretický a teologický, a trochu vzdálený životu normálních lidí. Často tam, kde vytryskne gejzír Petrových slov, já nemám co říci, ale na druhé straně jsou místa, kde cítím, že by Petr rád ode mne slyšel můj názor a spíš mlčí on. Občas jde o místa zlomu mezi našimi tradicemi, jeho protestantskou a mojí katolickou.

Celou dobu, co kniha vznikala, mne trápila otázka, zda ji vůbec někdo bude číst. Je na Tobě, milý čtenáři, zda se s námi do světa Lukášova evangelia budeš chtít pustit. Je to svět, který se moc neliší od světa našeho, a jsme Lukášovi vděční, že nám umožnil náš svět ukázat.

Ladislav Heryán

První kapitola

I, 1–4

I když se již mnozí pokusili sepsat vypravování o událostech, které se mezi námi naplnily, jak nám je předali ti, kteří byli od počátku očitými svědky a služebníky slova, rozhodl jsem se také já, když jsem vše znovu důkladně prošel, že ti to v pravém sledu vypíši, vznešený Theofile, abys poznal hodnověrnost toho, v čem jsi byl vyučován.

P. V.: Nezdá se ti, že když budeme spolu číst Lukášovo evangelium, jsme vlastně takoví Theofilové? Co s námi může ten text udělat? Jak nás může oslovit? K čemu nebo za jakým účelem do něj vstupujeme?

L. H.: Jako Theofil bych byl jistě velmi zvědavý na to, co mi Lukáš chce sdělit. Číst evangelium úplně poprvé asi muselo a musí být zážitek. Já osobně si na to již samozřejmě nepamatuji. Evangelium jsem od dětství nejprve po kouskách slyšel a poté mnohokrát četl. Číst ho ale poprvé jako příběh, jehož konec neznáme, muselo být zážitkem jako čtení napínavé detektivky. Snad se o to můžeme pokoušet i dnes, tedy číst „s myslí začátečníka“, jak by řekl Richard Rohr, číst jakoby poprvé a nechat se každým dalším veršem překvapovat. Já jsem si už často na evangelium zvykl.

Lukáš hovoří o „pravé podstatě těch věcí“ (jak je uvedeno v poznámce ekumenického překladu jako varianta 4. verše) prozrazuje, že jde o něco důležitého a naléhavého. Sám přečetl všechno, co sehnal, ale stále má potřebu uchopovat věci znovu a zkoumat jejich „hodnověrnost“. Chce jít naproti všem pochybám, zda vše, co se říká, je pravda a zda je pravda zejména to, na čem všechno stojí, tedy že Ježíš byl vzkříšen. Jde o to, zda jej jeho blízcí skutečně

viděli a nelhali, stejně jako nelhali ti, kteří pak o tom psali. Jak totiž prozrazuje závěr Matoušova evangelia, mnozí zprávu o vzkříšení opravdu považovali za jednu vekou lež.

P. V.: Mě k tomu ještě napadá, že pro nás není tak úplně důležité, jak se „ty věci seběhly“, protože to stejně nikdo neví. Nevěděl to vlastně ani samotný Lukáš, protože u těch událostí nebyl a byl odkázán na cizí zdroje. Souvisí to mimo jiné i s tím, že svědectví jednotlivých evangelistů se v různých detailech liší. U Lukáše mi tedy nepřipadá klíčová autenticita jeho svědectví, nýbrž způsob, jakým evangelium napsal, jaký je jeho Ježíš. Proto ho rád čtu a stále se k němu vracím. Všichni evangelisté píší ve víře ve vzkříšeného Krista, a přeci se liší. Markova Ježíše se trochu bojím, protože učedníkům stále odhaluje, jak jsou hloupí nebo nechápaví. Matoušovský Ježíš je zase poněkud přísný židovský učitel, který sice říká báječné věci, úžasně interpretuje Starý zákon, ale stále se pohybuje v mantinelech židovského myšlení. Jan nasvěcuje Ježíše jako Božího Syna, který říká a koná vše tak, aby v něho lidé uvěřili. U Lukáše však vidím Ježíše citlivého, empatického, milosrdného, který mi přináší poselství lásky a ujišťuje mne o Božím přijetí. Navíc mě motivuje k jednání. Jako by říkal: „Hele, to se dá zvládnout, a když to nezvládneš ty, tak to s tebou zvládnou já.“ A něco takového potřebuji slyšet stále znovu.

L. H.: Jestliže Bůh je, nemůže být jiný než absolutně milosrdný a přijímající. Jestliže bych si v osobním životě připustil, že Bůh je jiný než ten, se kterým mám pocit, že žiju, snad bych musel umřít. Já vím, je to přehnané, ale upřímně neumím si představit, jak bych mohl žít dál. Snad nemají nakonec pravdu ti, kdo říkají, že víra je jen pro slabochy...

Já, když už o Bohu pochybuju, pochybuju o tom, zda vůbec je, nikoli o tom, jaký je. Když vidím všechno zlo a bolest ve světě kolem, zdá se mi, že Bůh je hrozně daleko, pokud nějaký vůbec je. Jednou řekl pan profesor Heller, že víra není žádná jistota, ale je pokorným sbíráním drobtů chleba spadlých na zem ze stolu pánů. Já se o to denně snažím.

P. V.: V čem nebo jak ti pomáhá Lukášovo evangelium, abys znovu uvěřil v to, že Bůh není jenom jakýsi vzdálený pozorovatel, ale někdo, koho naše bolest bolí, že je v našem prožívání zaangažovaný?

L. H.: Věříme, že Ježíšův život je historickou realitou. A my se na něj můžeme spolu podívat Lukášovými očima, hledat, zda může jeho evangelium pomoci tomuto bolavému světu a zda je mu Bůh skutečně tak vzdálen, jak se někdy zdá. Zároveň při tom spolu paradoxně můžeme zažívat Ježíšovu a Boží blízkost, která s takovým počínáním často bývá spojena.

1,5–25

Za dnů judského krále Heroda žil kněz, jménem Zachariáš, z oddílu Abiova; měl manželku z dcer Áronových a ta se jmenovala Alžběta. Oba byli spravedliví před Bohem a žili bezúhonně podle všech Hospodinových příkazů a ustanovení. Neměli však děti, neboť Alžběta byla neplodná a oba již byli pokročilého věku. Když jednou přišla řada na Zachariášův oddíl a on konal před Bohem kněžskou službu, připadlo na něj losem podle kněžského řádu, aby vešel do svatyně Hospodinovy a obětoval kadidlo. Venku se v hodinu té oběti modlilo veliké množství lidu. Tu se mu ukázal anděl Páně stojící po pravé straně oltáře, kde se obětovalo kadidlo. Když ho Zachariáš uviděl, zděsil se a padla na něho bázeň. Anděl mu řekl: „Neboj se, Zachariáši, neboť tvá prosba byla vyslyšena; tvá manželka Alžběta ti porodí syna a dáš mu jméno Jan. Budeš mít radost a veselí a mnozí se budou radovat z jeho narození. Bude veliký před Pánem, víno a opojný nápoj nebude pít, už od mateřského klína bude naplněn Duchem svatým. A mnohé ze synů izraelských obrátí k Pánu, jejich Bohu; sám půjde před ním v duchu a moci Eliášově, aby obrátil srdce otců k synům a vzpurné k moudrosti spravedlivých a připravil Pánu lid pohotový.“ Zachariáš řekl andělovi: „Podle čeho to poznám? Vždyť já jsem stařec a moje žena je pokročilého věku.“ Anděl mu odpověděl: „Já jsem Gabriel, který stojí před Bohem; byl jsem poslán, abych k tobě promluvil a oznámil ti tuto radostnou

zvěst. Hle, oněmíš a nepromluvíš až do dne, kdy se to stane, poněvadž jsi neuvěřil mým slovům, která se svým časem naplní.“ Lid čekal na Zachariáše a divil se, že tak dlouho prodlévá v chrámě. Když vyšel, nemohl k nim promluvit, a tak poznali, že měl v chrámě vidění; dával jim jen znamení a zůstal němý. Jakmile skončily dny jeho služby, odešel domů. Po těch dnech jeho manželka Alžběta počala, ale tajila se po pět měsíců a říkala si: „Toto mi učinil Pán; sklonil se ke mně v těchto dnech, aby mne zbavil mého pohanění mezi lidmi.“

P. V.: Vždycky mám trochu problém, když se v biblickém textu objeví nějaký anděl nebo zázrak. Tady se narodí dítě díky přímému Božímu zásahu. Jak mám takový text číst?

L. H.: My si teď spolu povídáme v Praze, u nás na Jaboku. Ale co když doba, ve které se ten příběh stal, byla stejná jako ta dnešní? Lidé měli svoje starosti a složité životy. Kousek od nás zuří válka proti okupantům, a Judsko bylo taky plné římských okupantů. Jako dnes i tehdy lidé čekali, že se už něco musí stát, aby se to konečně změnilo! Moje maminka například pořád říká, že se to a to stane, protože to prý už říkala Sibyla.

A co se vlastně tehdy stalo? Kdyby dnes tady v kostele u svatého Ignáce kostelník dostal zprávu, že se jeho staré ženě narodí syn a že právě on to tu všechno začne měnit, byl by to příběh stejně absurdní jako ten Lukášův. Nejsme však nuceni připustit, že změnu může přivodit jen něco absurdního, něco opravdu neuvěřitelného?

P. V.: Takže klíčem je číst text jako předehru k vyprávění o příchodu Božího syna. Což je vysloveně absurdní skutečnost: Bůh přichází na svět jako člověk.

L. H.: Ano.

P. V.: Zachariáš do toho spadne, aniž mu cokoli dochází. Nedivím se, že nevěřil, ale líbí se mi, co mu říká anděl: „Tak dobře, když tomu nevěříš, budeš němý až do dne, kdy se to stane.“ Dostává tedy trochu za ucho, ale přitom je jasné, že jeho nevěra ničemu nebrání. Běh

událostí nezávisí na tom, jestli nějaký Zachariáš věří nebo nevěří. Paradoxní je, že ačkoli celý život po něčem toužil, když to přichází, zmůže se jen na něco ve stylu: „No to snad není možný, že by se to stalo! Proč ne před třiceti lety? Proč teď?“

L. H.: A proč zrovna mně, že? Jen jestli to v našich životech není taky tak. Já občas o Bohu pochybuji, ale někdy před čtyřiceti pěti lety jsem najednou věděl, že mám být kněz. Dnes už skoro ani nevěřím, že se to stalo. Ono se to ale opravdu stalo, jinak bych přece nebyl kněz. Je to absurdní rozhodnutí, je totiž úplně proti tomu, co žijí ostatní, úplně proti lidské přirozenosti. Jenže kdyby to nebylo absurdní, nic by nenastalo. Před chvílí jsi to řekl, že když přichází do tohoto světa Bůh, je to něco, co je absurdní.

P. V.: Přitom si Zachariáš mohl říct: „Proč jsem to dítě nemohl mít, když mi bylo třicet? To bych je mohl lépe vychovávat, měl bych víc sil, řadu věcí bych s ním mohl dělat.“

Myslím, že hodně lidí po něčem touží – a nedostávají to. A snad se za to i modlí. Jenomže někdy prostě ještě nenastal pravý čas, anebo pro to není čas vůbec.

L. H.: Jako vězeňský kaplan mohu vězňům nosit věci náboženské potřeby. Jedním z nejžádanějších artiklů je růženec. Je to spíš talisman, ale i symbol naděje, že na ně Bůh myslí, a i když se jej možná někdo i modlí, většinou ho jen nosí na krku nebo posílají dětem či partnerům. Je to nedostatkové zboží, a tak jsem napsal prosbu přátelům na Facebook, zda jim doma nějaké růžence nepřebývají, a odjel jsem na dovolenou. Jedna kamarádka mezitím vyvěsila na Facebook parte pětatřicetiletého syna, měl nehodu, a tak jsem s ní sdílel její bolest. Když jsem se po návratu z dovolené probíral příšlými balíčky s růženci, jeden byl i od ní. Její syn ještě žil, když jej posílala.

Zachariášovi se narodil syn, až když byl starý. Znáám mnoho lidí, kterým se dítě narodilo, když byli mladí, ale ve stáří o ně přišli. Třeba můj bratr mamince zemřel v padesáti čtyřech, když jí bylo sedmdesát osm. Je to tajemství života: jeden prožívá bolest z toho,

že dítě mít nemůže, druhý z toho, že o ně přišel. Jestli třeba ta dobrá zpráva není v tom, co ukazuje Alžbětin a Zachariášův příběh: že Bůh je ve všem tom trápení s námi.

P. V.: Zdá se mi, že je tam důležitá Alžbětina věta: „*Toto mi učinil Pán. Sklonil se ke mně v těchto dnech, aby mne zbavil mého pohanění mezi lidmi.*“ Nám je ta věta možná trochu nesrozumitelná, protože nerozumíme tomu, jakou pohanu prožívala v tehdejší společnosti neplodná žena. Dnes je to jiné, ale i dnes je to těžké, když někdo nemůže mít děti, přestože si to nikdo nespojuje s nějakým Božím trestem nebo s něčím podobným. Žijeme ve společnosti, která neplodnost vnímá jako problém zdravotní a nikdo si ji nespojuje s Bohem.

Je zde však ještě rozměr lidské důstojnosti. V židovské společnosti to bylo silnější, ale do určité míry tomu je tak i dnes, totiž že se lidé na bezdětné manželství dívají trochu skrz prsty. V době, kdy žili Zachariáš a Alžběta, to bylo mnohem vyhrcořenější. Bezdětní manželé patřili k těm, jimiž se pohrdalo. Když člověk patří do takové stigmatizované skupiny, je to v něm pořád přítomné. Ráno vstáváš, večer uléháš s tím, že jsi ten jiný, ten špatný. A pak se najednou stane zázrak – pokud se stane. Tady to jako zázrak vyličeño je. Do smutku bezdětnosti vstoupí Hospodin. Zázrak ohlašuje Gabriel, typický „inventář“ židovské apokalyptiky. Jenomže podobný „zázrak“ se může odehrát i bez archanděla, úplně normálně. Třeba tak, že se se mnou začne někdo bavit a začne mě brát jako člověka. Nebo mi dá najevo, že jsem pro něj důležitý. A já zjišťuji, že mě má někdo rád a že si mě váží. Postupně jsem pak zbaven pohanění, ztrácím stigma. Přestávám být vnímán jako reprezentant nějaké skupiny a začínám být přijímán jako člověk, přítel, bratr.

L. H.: Já podobné pocity prožívám ve vězení. Pro člověka, který ve vězení nikdy nebyl, jsou tam zpravidla zločinci, kteří po právu pykají za to, co provedli. Já to tak nemám, ale na druhou stranu mám jako kaplan ve vězení jednu velikou výhodu, že totiž nevidím oběti, které za vězněnými mohou stát.

P. V.: Oběti viděli policisté, vyšetřovatelé a soudci.

L. H.: Ano. Já opravdu nevidím žádné zločince, ale jen nešťastné lidi, kteří jsou z různých důvodů ve vězení. Jsou tu občas neprávem, nevinní nebo místo někoho nebo něčeho jiného, než kvůli čemu tu jsou. Jak vím z vlastní zkušenosti, stává se, že policajt příběh vymyslí a soudce podle něj člověka odsoudí. I já jsem si dřív myslel, že ve vězení jsou zločinci a že jsou zde právem. Netušil jsem, že to může být i jinak. Ježíš říká: „*Byl jsem ve vězení a navštívili jste mě.*“ Vězeň je především člověk, který má nějaký životní příběh, a ten ho nakonec přivedl do vězení. Za svůj příběh mnohdy vůbec nemůže. Snad mohl se životem naložit i jinak, ale to by třeba musel mít podobné možnosti jako já.

P. V.: Nikdo z nás si třeba nevybral, v jaké rodině se narodí a jaké bude mít rodiče.

L. H.: Jakmile ten člověk z vězení vyjde, je pro druhé jen „ten kriminálník“. Já jsem s některými v kontaktu a vidím, jak to mají těžké. Jsou to mnohdy fajn lidi, ale prostě se jim v životě stalo něco, co se stát nemělo. Jak jsem zjistil u některých feťáček, na počátku třeba bylo sexuální zneužití, a jelikož takovou bolest uměla přebít jenom droga, už v tom jedou a těžko se z takového kolotoče vystupuje.

Jednou jsem o práci ve vězení mluvil při veřejné přednášce. Jedna paní mi pak řekla: „Jsem vám moc vděčná. Já jsem byla taky ve vězení. Žila jsem od týdne k týdnu, to vždy když se otevřely dveře cely a přišel kaplan.“

Já vidím, že to tak lidé ve vězení opravdu mají. Není to o mně, ale o tom, co role kaplana přináší. Jako Hospodin sňal z Alžběty pohanění, i my lidé můžeme přinášet uzdravení, třeba jen tím, že se snažíme žít s Bohem.

P. V.: Pro mě je setkání s lidmi, kteří se ocitli v nouzi, velmi silné. Každý týden dělám bohoslužby pro lidi bez domova, setkávám se s mladými lidmi z Domu na půl cesty, jednou za čtrnáct dní navštěvuji terapeutickou skupinu lidí, kteří se léčí ze závislosti. Všem jim nabízím společnou modlitbu. Zajímavé je, za co chtějí, abych se modlil. Nechtějí se modlit za to, aby měli peníze, práci nebo bydlení

pro sebe. Vždycky se chtějí modlit za druhé lidi, za to, aby byl mír, aby lidé k sobě byli hodní. Nikdy nechtějí po Hospodinu nic pro sebe, protože vědí, že o to se musí postarat každý sám.

L. H.: Já mám z vězení podobnou zkušenost. Lidé vždy chtějí, abych se modlil, a mnohdy se k tomu přidávají, zejména Romové. Často touží po odpuštění, jsou zklamaní z toho, že tu zase jsou a zase ublížili blízkým. Jsou-li to recidivisté, do vězení se dostávají celkem lehko, třeba i za krádež z hladu. To pak ničí jejich vztahy a společné lidství. Je to moc mrzí a já najednou vidím, kdo je to člověk. Je to krásný tvor, i když z hlediska společnosti jen nějaký zločinec.

1,26–38

Když byla Alžběta v šestém měsíci, byl anděl Gabriel poslán od Boha do galilejského města, které se jmenuje Nazaret, k panně zasnoubené muži jménem Josef, z rodu Davidova; jméno té panny bylo Maria. Přistoupil k ní a řekl: „Bud' zdráva, milostí zahrnutá, Pán s tebou.“ Ona se nad těmi slovy velmi zarazila a uvažovala, co ten pozdrav znamená. Anděl jí řekl: „Neboj se, Maria, vždyť jsi našla milost u Boha. Hle, počneš a porodíš syna a dáš mu jméno Ježíš. Ten bude veliký a bude nazván synem Nejvyššího a Pán Bůh mu dá trůn jeho otce Davida. Na věky bude kralovat nad rodem Jákobovým a jeho království nebude konce.“ Maria řekla andělovi: „Jak se to může stát, vždyť nežiji s mužem?“ Anděl jí odpověděl: „Sestoupí na tebe Duch svatý a moc Nejvyššího tě zastíní; proto i tvé dítě bude svaté a bude nazváno Syn Boží. Hle, i tvá příbuzná Alžběta počala ve svém stáří syna a již je v šestém měsíci, ač se o ní říkalo, že je neplodná. Neboť, u Boha není nic nemožného.“ Maria řekla: „Hle, jsem služebnice Páně; staň se mi podle tvého slova.“ Anděl pak od ní odešel.

P. V.: Nad tímto vyprávěním mě napadá, že s Boží milostí se člověk může setkat nečekaně, aniž je na to připraven. Nedávno jsem to prožil v takové zvláštní situaci. Setkal jsem se s mladým člověkem, kterého za mnou přivedl jeden můj známý. Seděli jsme v hospodě a povídali si o docela hlubokých věcech: o víře, o Bohu, o Boží lásce,

o bezpodmínečnosti lásky, o vztazích. Viděl jsem, jak ten kluk na nás nevěřícně kouká. Možná nikdy v životě neslyšel, že by se někdo o takových věcech bavil – o lásce, o přijetí, o kráse, o tom, že život může mít hlubokou duchovní rovinu. Nevím, zda něco z toho pochopil, ale v tu chvíli jsem cítil, že se ten mladík docela nečekaně setkal s milostí.

L. H.: Ano, nečekané setkání s milostí. Marii zahrnulo něco obrovského a nepochopitelného, každé slovo archanděla pro ni muselo být hádankou. Když si ten příběh představím reálně, přijde mi úplně neskutečný.

Moc se to sem nehodí, ale i já jsem podobně jako ty nedávno zažil pro mě silný příběh. Mám rád rockovou muziku, třeba i metal, nikdy jsem však neposlouchal kapelu Judas Priest. Odrazoval mne už název („Jidáš kněz“). Navíc jsem slyšel, že při poslechu jejich hudby měli prý nějací kluci spáchat sebevraždu. Jenže se mi dostala do rukou kniha zpěváka té kapely Roba Halforda *Doznání rockera*. Je gay, ale nikomu to v osmdesátých letech nesměl říct, protože by tím shodil jejich strmě rostoucí popularitu. Uprostřed vši té slávy úděsná samota. Aby to přežil, ve velkém pil a bral drogy. Zastavil ho až neúspěšný pokus o sebevraždu. Od té doby se již nikdy nenapil ani nevzal drogu. Je mu sedmdesát, kapela se stala slavnou a jejím hlavním tématem je vítězství dobra nad zlem. Teprve na konci knihy Rob prozrazuje, že je křesťanem. Je pravým opakem toho, co jsem si o něm myslel. I to je milost, když je člověku umožněno prohlédnout a objevit, jaký je fakt vůl!

P. V.: Na Marii zde sestupuje Duch svatý, což v tu chvíli asi nebyla schopna registrovat. Jedná s ní anděl, a to je událost, které nemůže rozumět. Tu do tohoto privátního dramatu mladičké dívky náhle Lukáš vloží slova zaslíbení: „*Ten bude veliký a bude nazván Synem Nejvyššího a Pán Bůh mu dá trůn jeho otce Davida, navěky bude kralovat na rodu Jákobovým a jeho království nebude konce.*“ Mám dojem, že tahle slova se v souvislosti s Marií moc nepromyšlejí. Je to motiv pocházející ze židovských kořenů Mariiny víry a identity. Ano, jistě je pravda, že Maria je pokorná a poslušná dívka, která se podrobila

Boží vůli. Platí i mnohé další z toho, co o ní bylo řečeno a napsáno. Marii ctí miliony lidí, je jejich přímluvkyní, důvěřují jí. Tady však zaznívá, že skrze ni má dojít k naplnění tužeb a očekávání židovského národa. Maria se řadí do skupinky pramatek, kterou tvoří Sára, Rebeka a Ráchel. Přichází v této řadě jako poslední, neboť jejím prostřednictvím vstupuje na svět ten, kdo bude kralovat nad rodem Jákobovým. Tohle vše se moc často nepřipomíná, protože nás to jako křesťany nezajímá. A přesto ta slova stojí uprostřed textu, který se tolikrát čte a interpretuje. Jak snadné je nevsimnout si něčeho důležitého.

L. H.: To podstatné můžeme snadno přehlédnout kdykoli. Můj kamarád Jirka dělá kostelníka v Českých Budějovicích. Před jeho kostelem stával žebrák. Jeden člověk, co denně do kostela chodil, mu řekl: „Prosím vás, kdy už s tím konečně uděláte pořádek, ať tady nežebřá?“ Jirka mu řekl: „A to má jít žebrat před banku?“

Já se však ještě vrátím k andělovi. Říká: „*Dáš mu jméno Ježíš.*“

Ježíš je hebrejsky *Jehošua*, což česky znamená „Hospodin je spása“. Já děti nemám, takže netuším, co zažívají rodiče při vymýšlení jmen svých dětí, ale zajímalo by mne to od tebe. Co asi musela vnímat Panna Maria, když jí anděl přikázal, jak má svého syna pojmenovat? Můj synovec má tříletého Dominika. Jistě vůbec neví, že jméno pochází z latiny a znamená „patřící Pánu“, tedy Ježíšovi.

P. V.: Asi to není úplně běžné, ale my jsme s manželkou Evou vybírali dětem jména vyznavačská. Proto mi dělalo velkou radost setkávání s prof. Janem Hellerem, který se významy biblických jmen zabýval profesionálně.

L. H.: Je krásné, že když jsme náš rozhovor začínali, ptali jsme se, co chce Lukáš přinést. Přináší zprávu, že se Ježíš bude jmenovat Ježíš, tedy „ten, který přináší spásu“.

P. V.: U Ježíše je uvedeno ještě jméno Immanuel a mně přijde úžasné to spojení dvou jmen: starozákonního biblického jména *Immanuel* – „Bůh s námi“, které uvádí prorok Izajáš, s novozákonním

Iésús – „Bůh zachraňuje“. Obě přitom znamenají Boží zásah ve prospěch člověka. Nevyjadřují to, že Bůh je zákonodárce, soudce nebo svrchovaný Pán nad světem, ale že je ten, který vysvobozuje, který navrácí člověku jeho pravé lidství a zbavuje ho všeho, co jej zarmucuje, co je bolestné a ponižující.

Pak se mi zde líbí, co říká anděl: „*Sestoupí na tebe Duch svatý a moc Nejvyššího tě zastíní.*“ Duch svatý přichází jako ten, který dává život, který zprostředkovává vtělení Boží. Stejně sestupuje později Duch svatý na učedníky, aby dal vzniknout Kristovu tělu – církvi. Jako se Maria stala matkou Ježíšovou a jako skrze ni přišel Bůh na tento svět, stává se církev místem odhalení Boží přítomnosti ve všech lidech, kteří se ke Kristu hlásí a v něho věří. Všechno je to pozitivní, není zde žádná selekce, mustrování, požadavek na splnění morálních standardů, předběžná potřeba nápravy. Několika prostými slovy se zde popisuje záplava Boží milosti, jak jsme to na začátku nazvali. Její součástí je člověk, což je v případě Marie zřetelné: dostala se do proudu Boží milosti a tento proud ji strhl. Pozoruhodné je, že v tomto proudu zůstala po celé následující dějinné období. Skrze ni přichází milost a díky ní lidé nacházejí Boha.

L. H.: Když hovoříš o Duchu jako nositeli života, líbilo by se mi teď zabrousit do Janova evangelia, kde Ježíš o něm před svým odchodem říká, že nás uvede do celé pravdy. Jako by on nám umožňoval takto mluvit, uchopit, kým Bůh pro nás je a co je tou pravdou, kterou potřebujeme poznat a zažít. Je tím, kdo nás do ní uvádí nejen myšlenkově, ale existenciálně, kdo je zároveň proudem té milosti i tím, kdo ji umožňuje vnímat. Ježíš mu říká Utěšitel. Jednou z věcí, kterou podle mne na tomto světě právě nejvíc potřebujeme, je útěcha. Je to vědomí, že věci jsou v pořádku, že jsem milovaný a nejsem sám a že tou útěchou je sám Bůh, ve kterém žiju. On se vždy stává tím, co nejvíc potřebuju. Moc se mi líbí jeden text v proroku Izajášovi (Iz 51,12–13), kde, jak si to v hebrejštině čtu, Bůh o sobě říká: „*Já jsem ten, který jsem Utěšitel.*“ Je to jeho jméno i jeho podstata a je naším Utěшитelem proto, že je naším Stvořitelem. On přece ví, jak nám tady na zemi je.

P. V.: To je archetypální scéna: dítě, jemuž někdo ublížil nebo je muž se něco nepříjemného stalo, běží za maminkou. Ta je objímá, tiskne k sobě, pofouká mu zranění nebo ho jinak utěší. Tatínek zjedná nápravu, vykoná spravedlnost, aby dítě vědělo, že má ve svém okolí nějaký pevný bod, o který se může opřít. Takový pevný bod potřebujeme i v dalších vztazích. V partnerství je to láska a odpuštění u toho, kdo s námi přijal břemeno společného života. Jak je to nádherné, když můžeš přijít za tím, koho miluješ, a to i se svými chybami, s doznáním nebo slabostí – a dostane se ti odpuštění, nového přijetí a ujištění lásky.

A ještě bychom neměli vynechat Mariinu větu: „*Hle, jsem služebnice Páně, staň se mi podle tvého slova.*“ Myslím, že je nesmírně důležité, aby člověk uměl říct: „Tak já to беру, já to přijímám. Přijímám útechu, přijímám spásu, přijímám odpuštění i to pofoukání. A přijímám i další úkol.“ To Mariino *fiat*, „staň se“, je univerzální a pro mě znamená: „Chci to, jdu do toho, chci se naučit lásce, chci přijmout milost, chci něco udělat se sebou, se svými vztahy, s tím, co se rozbilo a je to třeba spravit.“ A Bůh to jistě bere vážně.

L. H.: I pro mne je téma Panny Marie jako služebnice Páně velmi silné. Téma služebníka Božího je již ve Starém zákoně jedním z nejdůležitějších. Jak hebrejské *ebed*, tak řecké *doulos* označuje služebníka i otroka. Pro Pavla je osobní identita otroka Ježíše Krista vrcholem štěstí i vnitřní svobody. Ježíš také sám o sobě říká, že je mezi námi jako ten, který slouží. I Panna Maria stojí v tomto biblickém proudu.

Já sám jsem ve veškerém chaosu života právě v identitě služebníka podle Ježíšova i Pavlova vzoru našel to, co mě sjednocuje a dává poslední kotvu. Jinak bych se asi rozpadl na prvočinitele.

P. V.: Myslíš, že tvá identita souvisí s vědomím, že jsi Hospodinův služebník?

L. H.: Tak bych se to neodvážil říct.

P. V.: Proč by ses to neodvážil říct?

L. H.: Slovo služebník má pro mě velmi hluboký význam. Prožívám někdy okamžiky strašných pochyb o sobě samém, kdy mi přijde, že všechno, co jsem a co dělám, je špatně. Co mi z toho pak vždycky pomůže, je moment, kdy v tom najdu tu službu. Vědomí, že jednám jako služebník, mne utěšuje a očišťuje. Jestliže prožívám nějakou životní situaci, o které by si někdo mohl myslet, že je objektivně špatná, vědomí, že jsem v ní jako služebník, mne vlastně zachraňuje. Jde o to nebýt sobec – a služebník sobcem není. Jenže toto moc lidí nechápe, spíše v konceptu služebníka vidí něco negativního.

P. V.: Pro mě bylo při mém křesťanském obrácení nejdůležitější vědomí, že jsem Kristu odevzdal život, aby se v něm uskutečňovalo to, co je pro Hospodina dobré. A dodnes je pro mě udivující, že může ke své službě použít i mě. Já se dobře znám a vím, co jsem zač. A vím, že on mě zná taky. Jestliže mě tedy přijal a učinil ze mě svého služebníka, je to pro mě obrovská čest.

1,39–45

V těch dnech se Maria vydala na cestu a spěchala do hor do města Judova. Vešla do domu Zachariášova a pozdravila Alžbětu. Když Alžběta uslyšela Mariin pozdrav, pohnulo se dítě v jejím těle; byla naplněna Duchem svatým a zvolala velikým hlasem: „Požehnaná jsi nade všechny ženy a požehnaný plod tvého těla. Jak to, že ke mně přichází matka mého Pána? Hle, jakmile se zvuk tvého pozdravu dotkl mých uší, pohnulo se radostí dítě v mém těle. A blahoslavená, která uvěřila, že se splní to, co jí bylo řečeno od Pána.“

P. V.: Láďo, já celý život tak trochu zápasím s otázkou, co znamená být naplněn Duchem svatým.

L. H.: Já zkusím nejprve něco říci o Nejsvětější Trojici. Rád čtu Richarda Rohra. Jsem inspirován jeho Božským tancem. A tak je pro mne Trojice dávajícím se bytím, čistou milostí. Je-li člověk prach oživený Božím dechem, pak svůj život chápu jako podíl na

této milosti. Rád přitom cituji Václava Havla, pro kterého byl život „radostnou spoluúčastí na zázraku bytí“. Snad by mne někdo mohl nazvat panteistou, ale to by jím musel být i autor textu z knihy Genesis 2,7 („*I vytvořil Hospodin Bůh člověka, prach ze země, a vdechl mu v chrápní dech života. Tak se stal člověk živým tvorem.*“), Pavel ve své řeči na Areopagu (Sk 17,28: „*Neboť v něm žijeme, pohybujeme se, jsme, jak to říkají i někteří z vašich básníků: Vždyť jsme jeho děti.*“), nebo Jan, který svého Ježíše nechá vyslovit: „*Já jsem ve svém Otci, vy ve mně a já ve vás.*“ (J 14,20)

Otec, Syn a Duch jsou tři způsoby bytí Boha ze tří různých hledisek. Jakožto Otec je zdrojem všeho, jakožto Syn vše zjevuje a činí viditelným a jakožto Duch nám to vše umožňuje vnímat, „*uvádí nás do celé pravdy*“, jak říká Ježíš.

Mně vždy stačilo vidět Ježíše a jít za ním. Nejsem charismatik ani nemluvím jazyky, takže nevím, co je to být plný Ducha svatého. Přesto jsem jednu přednášku o modlitbě podle Pavlových slov v Ř 8,26 nazval „Nevyslovitelné lkání Ducha“. Sám nevím, jak a za co se modlit, ale Duch se za mne v hlubině mé osobnosti přimlouvá nevyslovitelným lkáním, umožňuje mi vnímat, že jsem v Nejsvětější Trojici a že svět je plný Boha.

Ježíš byl plný lásky a jeho oči všude viděly Boha a jako básník vyprávěl, jak rolník rozsévá obilí. Když se učedníci doma ptali, jak to s tím rozséváčem myslel, dal jim podivnou odpověď: „*Copak nechápete tajemství království Božího?*“ Podobně hovoří i Anthony de Mello: „Chcete-li poznat Boha, pozorujte kočku, jak dělá ranní hygienu.“ – „No jasně! To je ono!“ řekne na to někdo. A právě takové vnímání reality je podle mne dílem Ducha svatého v člověku.

P. V.: O tom je vlastně celá osmá kapitola listu Římanům. Pavel v ní dává do kontrastu život z vlastních sil se vším úsilím o zbožnost, dokonalost, čistotu a mravnost, se životem z Ducha. Jako by nám chtěl ukázat, že svým úsilím můžeme nanejvýš objevit své vlastní limity, protože zjistíme, že ať se snažíme sebevíc, stejně nakonec uděláme to, co dělat nechceme, zatímco to, co dělat chceme, neuděláme. To Pavel říká už v sedmé kapitole Římanům, na niž navazuje

první věta kapitoly osmé: „*Nyní však není žádného odsouzení pro ty, kteří jsou v Kristu Ježíši, neboť zákon Ducha, který vede k životu v Kristu Ježíši, osvobodil tě od zákona hříchu a smrti.*“ (Ř 8,1–2)

L. H.: Ještě mne k tomu napadá Pavlův soupis důsledků přítomnosti Ducha svatého v člověku v listě Galaťanům 5,22–23. Jsi-li trpělivý, láskyplný a tichý, z pohledu světa je to něco neživotného, neboť ten preferuje zcela jiné vlastnosti, ale z pohledu Ducha se jedná o nejhlubší projev života. Jak říkala svatá Hildegarda von Bingen, řeholní sestra a mystička z 12. století: Je-li v přírodě nejkrásnějším projevem života nekonečná paleta odstínů zeleně, je to dílem Ducha, který stojí za tím, a proto má symbolicky zelenou barvu.

P. V.: Chlorofyl?

L. H.: Ano. Její učení je fakt velmi zajímavé.

P. V.: Na Alžbětu sestoupil Duch svatý, což v ní vyvolalo poznání, že se s Marií stala zásadní změna a že v ní k ní přichází matka Mesiáše. Proto je Maria požehnaná nade všechny ženy. Možná, že naplnění Duchem svatým je jen šifra pro rozpoznání toho podstatného v životě.

L. H.: Jednou za svatým Benediktem přišla jeho sestra svatá Scholastika. Povídali si o Bohu až do večera, kdy jako žena musela klášter opustit. Modlila se a Bůh seslal silný déšť. Mohli si tak o něm spolu povídat ještě celou noc.

Já myslím, že setkání Marie s Alžbětou bylo něco podobného. Panna Maria neměla komu říct, co se jí stalo. Jedině Alžběta ji mohla pochopit a jediné Maria mohla pochopit Alžbětu. Sdílení toho, co se jim přihodilo, muselo být přenádherné. Jejich setkání je v biblickém textu vyjádřeno ve dvou třech verších, ale ty dvě ženy spolu zažily věčnost.

Kdykoli toto souznění, toto společné objevování hloubky mezi sebou zažijeme, ať jako přátelé, partneři nebo náhodní známí,

dotýkáme se nejhlubšího tajemství člověka. Já věřím, že kdykoli se tímto způsobem setkáme, jde o dílo Ducha svatého, jako jím nakonec bylo i setkání Alžběty s Marií.

P. V.: Jednou z našich největších bolestí je samota. Někdy se mi však s někým podaří zakusit přítomnost Boha – v tichu nebo v přírodě. Jsou to chvíle, kdy člověk cítí hluboké souznění s tím druhým. Já to v přírodě prožívám se svým synem Matoušem, s nímž jsme si ve vnímání přírody a krásy hodně podobní. S ním v přírodě nikdy nejsem sám, naplňuje nás zvláštní pocit štěstí z krásy lesa a vzájemné blízkosti. Jsou to vzácné chvíle.

1,46–56

Maria řekla: „Duše má velebí Pána a můj duch jáásá v Bohu, mém spasiteli, že se sklonil ke své služebnici v jejím ponížení. Hle, od této chvíle budou mne blahoslavít všechna pokolení, že se mnou učinil veliké věci ten, který je mocný. Svaté jest jeho jméno a milosrdenství jeho od pokolení do pokolení k těm, kdo se ho bojí. Prokázal sílu svým ramenem, rozptýlil ty, kdo v srdci smýšlejí pyšně; vladaře svrhl z trůnu a ponížené povýšil, hladové nasýtil dobrými věcmi a bohaté poslal pryč s prázdnou. Ujal se svého služebníka Izraele, pamětliv svého milosrdenství, jež slíbil našim otcům, Abrahamovi a jeho potomkům navěky.“ Maria zůstala s Alžbětou asi tři měsíce a pak se vrátila domů.

P. V.: U tohoto Lukášova textu často zakouším to, co jsme říkali úplně na začátku, když jsme četli věnování Theofilovi: „*Abys poznal pravou povahu událostí, o nichž ses dozvěděl.*“ Mám pocit, že zde je poprvé v evangeliu zformulována ona „pravá povaha těch událostí“, že tady je řečeno o Ježíši a o Bohu samotném to podstatné. Navíc tu není zachycen jen nějaký Mariin pocit, ale jsou zde výpovědi, o něž se člověk může opřít. Naprosto jednoznačně je tady řečeno, že to byl Bůh, který rozptýlil ty, kdo v srdci smýšlejí pyšně, a který vladaře svrhl z trůnu, zatímco ponížené povýšil, hladové nasýtil dobrými věcmi a bohaté poslal pryč s prázdnou. Bůh je zde představen jako

někdo jednoznačný a konzistentní, a proto se o tyto výpovědi o něm mohu vždycky opřít. Je to důležité právě tehdy, když mám pocit, že pyšní vládnou nějak moc dlouho a agresivně a že chudí jsou zbídačení a poníženi.

L. H.: Já myslím, že to v dnešním světě tak není, ale možná právě proto mne ten text má vést k tomu, abych se to v něm učil vidět. Může to být tehdy, jak jsme se již bavili, když tě chudý překvapí svou hloubkou, zatímco bohatý svou prázdnotou. Je-li člověk fixován jenom na zlo, které se ve světě děje, třeba na Putina a jemu podobné, může ho to činit slepým k věcem Božím, které se v něm jistě dějí také. Jako kdyby nás Panna Maria svou modlitbou chtěla naučit se na svět dívat jinak.

P. V.: Nedávno jsem četl *Paměti ze záhrobí* od Françoise Chateaubrianda. Tento mimořádný muž zažil éru Ludvíka XVI., Francouzskou revoluci, v Americe se setkal s Washingtonem, sloužil pod Napoleonem, od něhož se však brzy distancoval, odešel do exilu, který prožil v Londýně, byl svědkem Napoleonova pádu, restaurace Bourbonů, jako francouzský pair zažil červencovou revoluci a sloužil Karlu X., jehož pak navštěvoval v pražském exilu. Ve zmíněné knize čtenáře několikrát upozorňuje: „Když to budeš, čtenáři, číst, já už zde nebudu. Tyto řádky ti posílám ze záhrobí.“ Chateaubriand byl u mnoha velkých událostí evropských dějin, které komentuje jako jejich svědek. My sice víme, jak to všechno dopadlo, ale on to viděl zevnitř. K takovému pohledu na historické události se člověk málokdy dostane a v žádné učebnici dějin se o něm nic nedozví. Ten dvojí pohled na dějiny mi přijde zajímavý. Je to pohled zvenku, globální, popisný, jak jej přináší historiografie, a pak pohled zevnitř, na němž jsou cenné jemné nuance odhalující skryté příčiny a důvody oněch velkých událostí. V *Pamětech ze záhrobí* se člověk třeba dozví, jakou knihovnu si Napoleon vzal s sebou na válečné tažení do Egypta. Podle těch knih pak Chateaubriand usuzuje, že Napoleon byl jasně rozervaná bytost.

Zde Bible také ukazuje ten vnitřní pohyb v dějinách. Nabízí nám obrovský nadhled, jak časový (jedná se o tisíciletí), tak nadhled Boží

perspektivy. Mně osobně to pomáhá třeba tehdy, když čtu každý den na internetu zprávy. V uplynulých letech jsme se museli všichni vyrovnat s obrovskou arogancí našich prezidentů, s jejich amoralitou a egocentrismem. Ted' zase musíme zvládat Putinovu agresivitu. V takovém kontextu je pro mě důležité vědomí Boží svrchovanosti. Nevěřím v kauzalitu dějin, takže nevěřím tomu, že Pán Bůh trestá naše hříchy tak, že na nás posílá diktátory a války, zatímco prosperitou odměňuje naši zbožnost. Na to bylo v dějinách moc událostí vymknutých z kloubů lidskosti, jako byl holocaust nebo různé genocidy, během nichž byli vražděni slušní a hodní lidé jen proto, že patřili k nějakému etniku, zatímco jejich vrazi byli naprosto neteční. A přesto věřím tomu, že to, co je tady řečeno, je pravda – že totiž Hospodin je nějakým tajemným způsobem v dějinách svrchovaný. Líbí se mi, že jsou zde slovesa v minulém čase: on rozptýlil ty, kdo v srdci smýšlejí pyšně. Už to udělal, a to platí i v událostech současných. Při vzpomínce na Chateaubrianda se ptám: „Kde je Napoleon dnes? Kde jsou všichni ti tenkrát mocní? Ti arogantní a agresivní dobyvatelé? Co z toho všeho zbylo?“ No – a tady je to napsáno.

L. H.: To je bomba. To je dobrý.

P. V.: Možná bychom se u Mariiny modlitby mohli inspirovat i v té její radosti z Boha. Právě tváří v tvář mnoha nespravedlnostem, utrpení a bolesti je to rozměr, který je rozumem nepochopitelný. Co to je radost, jásání v Bohu? A existuje to vůbec?

L. H.: Ona říká, že Bůh „*se sklonil ke své služebnici v jejím ponížení*“. Cítí se Bohem milovaná, a proto v něm jásá. Co vše udělal potom, je jen rozvedením toho, že se k ní „sklonil“, tedy ji láskyplně přijal jako důležitou. To je zdrojem její radosti.

Já se to tak snažím prožívat také. Někdy je pro mne dosti těžké žít životem řeholníka, který žije, ale vědomí, že jsem Bohem milovaný, je lékem na všechny mé bolesti a nejhlubším zdrojem mé radosti. Jsem-li Bohem milován, pak jsou věci na mém místě a všechno je v pořádku. A když prožívám nějakou bolest, vím, že ona není tím posledním; tím posledním je to, že jsem Bohem milován.

P. V.: O Matce Tereze jsem se dočetl, že prožívala dlouhá léta v úzkosti, protože neměla pocit kontaktu s Bohem. Trpělivě to nesla. My své bolesti a pochybnosti musíme také unést, protože to je zkrátka život, který nám byl dán. Radost je vlastně velmi často jen jakýsi ohlas, ozvuk toho, že jsme prožili TO setkání, že jsme zakusili TEN dotyk. Pak už snášíš všechno těžké a pomáhá ti víra. A sem tam třeba přijdou i nějaká Boží políbení nebo povzbuzení, takže to není celou dobu jen těžké a úkorné. Někdo jiný to třeba tak nemá, někdo může prožívat Boží blízkost a emoce pořád: stále se raduje a je takový svítivý. Já takový nejsem, já jsem spíš člověk, který musí nést břemeno smyslu vůlí.

L. H.: Je hezké, co říkáš. Jeden již nežijící spolubratr, Jan Homola, na otázku: „Jak se máš?“ rád tak trochu žertem odpovídal: „Život je krásný...“ a poté, co se krátce odmlčel, dodal: „... daleko od lidí.“ Já jako každý žiji s lidmi, kteří nejsou špatní, jsou takoví, jací jsou, a nemůžou být jiní – stejně jako já. Jenže ve finále se občas cítím ponížovaný, jelikož jsem slabší a druzí mají občas potřebu mne konfrontovat, třeba jeden bratr. Jak se ve společnosti druhých cítíme, za to oni nemohou, život je holt takový. Jistě ani se mnou se někdo vždy necítí dobře. Já ale nechci nikoho měnit, chci lidem dovolit být sebou samými. Mám je docela rád, i ty, co mne někdy trápí; a oni mne asi mají rádi taky. Láska může mít mnoho podob.

P. V.: Podle mě máme jeden životní úkol: abychom na sobě pracovali. Součástí této kultivace sebe je stále si ověřovat, zda někoho v životě svou přítomností nedeptáme. Mně se stává, že vyvolávám u druhých lidí odpor. Jsem někdy hodně hlučný, působím dost autoritativně. Manželka mě na to stále upozorňuje, že se musím snažit, aby ze mě lidé neměli strach nebo abych jim nelezl na nervy. Zajímalo by mě, jak by reagoval ten bratr, kdybys mu řekl: „Bratře, ve tvé přítomnosti je mi těžko. Nevytýkám ti to, neber to jako útok, jenom ti chci říct, že prožívám úzkost nebo ponížení.“

Jan ve své epistole říká, že Bůh je světlo a není v něm žádné tmy. Když chodíme ve světle, jako on je ve světle, máme společenství se sebou navzájem. Mně se stává, že když své pocity vynesu do

světla, nastane změna. Je to ovšem dost ponižující, když druhému musím říct: „Cítím se ve tvé přítomnosti nepříjemně, bolí mě to... A je to moje slabost.“ Jenomže pak se někdy stane, že se jakoby rozsvítí světlo a Duch svatý sestoupí. Někdy se nestane nic. Slyšíš, jak používám biblický jazyk?

L. H.: Moc Nejvyššího tě zastíní.

P. V.: Ne tebe, ale toho bratra a on řekne: „Ó, já bídák!“

L. H.: Ha ha ha!

P. V.: Láďo, pouč mě jako katolík: Jak a proč blahoslavíš Marii?

L. H.: Co myslíš tím „blahoslavíš“?

P. V.: Nevím. Tady je to napsané: „*Hle, od této chvíle mě budou blahoslavít všechna pokolení.*“

L. H.: Já myslím, že náboženství potřebuje i ženskou stránku, a tu v našem patriarchálním pojetí Boha představuje Panna Maria. Někteří lidé se modlí spíš k Panně Marii možná proto, že ona jako člověk je pro ně přístupnější než ten neznámý Bůh.

My katolíci 15. srpna slavíme Nanebevzetí Panny Marie. Je to svátek vycházející z jednoho z mariánských dogmat. Zkusím je objasnit oklikou přes jiné dogma. To říká, že Maria zůstala pannou před porodem, při porodu i po porodu.

„Jak je to možné?“ ptali jsme se při studiu teologie v Římě našeho profesora Triaky. Odpověděl pro mne tehdy šokujícím způsobem: „A vy si myslíte, že vaše maminky nejsou panny?“

Časem jsem pochopil, že postava Panny Marie je symbolem toho, kdo my lidé jsme před Bohem, a že mariánská dogmata chtějí vyjádřit právě toto.

Jak říká Richard Rohr, spravedlnost Boží nespočívá v tom, že nás Bůh potrestá za to, co jsme nezvládli, ale že nám vrátí to, co jsme

ztratili. Já ono dogma o nanebevzetí Panny Marie chápu v tomto smyslu.

Jak ukazuje třeba modlitba růžence, díky mariánské úctě mohu skrze Mariin život nahlížet život Ježíšův. Jelikož se skrze ni milost stala tělem, mohu skrze ni nahlížet i dál a při modlitbě růžence se na tajemství Krista mohu dívat jejíma očima. Samozřejmě znám protestantskou výtku, že ji uctíváme jako bohyni, ale to je hrubé nedorozumění, byť by to tak někdo nepoučený mohl dělat.

Pro mne je Maria důležitá ještě jinak. Její postava jakožto ženy je pro kněze, který musí žít bez ženy, klíčová. Jako u mnoha kolegů, i u mne je spjata s mým kněžským povoláním a určitým mariánským poutním místem. Každý region má to svoje, a tak jsem již jako kluk každý rok jezdil na Svatý Hostýn.

Z doby, kdy jsem začal vnímat své povolání, ve mně přetrvává jeden velice silný zážitek. Klečím na dlažbě, unesen atmosférou narvané baziliky, lidé všech generací zpívající staré mariánské písně ohromné síly, spojení tím zpěvem se všemi generacemi zemřelých, které sem přicházely před nimi. Já jsem toho součástí, ale zároveň nejsem; zpěv je jen kulisou mého bytí s Bohem a radosti z toho, že mu patřím – a Panna Maria se mnou. Klečím uprostřed lidí, stojících všude kolem mne a netušících, co prožívám: že jsem šťastný a že chci, aby to nikdy neskončilo. Tam někde se rodilo moje povolání ke kněžství. Pamatuji si, jak mne mrzelo, že musím jít a že už autobus odjíždí.

Je tomu již skoro padesát let, a kdykoli na Hostýn přijdu, kleknu si na to místo znovu. Je jako ono místo, na kterém Jákob zápasil s Hospodinem.

U nás na vesnici jsem zhruba do osmnácti nesměl chodit do kostela, rodiče mi to zakázali ze strachu před místními komunisty. Jezdil jsem do Ostravy na střední školu ranním autobusem, a než začalo vyučování, po celé čtyři roky studia jsem vždy půlhodinu klečel před sochou Panny Marie v ostravské bazilice. I to jistě přispělo k formaci mého povolání ke kněžství. Žil jsem tehdy s Pannou Marií myslím dost intenzivně. Dnes to mám trochu jinak a vidím to pro sebe jako škodu. Už na to nějak nemám čas a energii, ale rád bych to obnovil.

P. V.: Pro mě je mariánská úcta vlastně spíš otázka krásy. Mám ji spojenou s Monteverdiho *Mariánskými nešporami*. Na mé nahrávce vydané ještě v NDR zpívá Dresdner Kreuzchor a mě to celý život dojíká. Ten sbor je složený jen z chlapců a chlapci zpívají i sóla. Duet *Pulchra es*, v němž se proplétají hlasy Matthiase Trommlera a Christopha Königa, je pro mě třešť krásy. Teprve postupně mi docházelo, že tato krása to spojená s Marií, protože Monteverdi psal své nešpory na počest Panny Marie. Tak vlastně nevím, zda je poslech té hudby zážitek duchovní, nebo estetický. Asi obojí.

L. H.: Já jezdím na Hostýn každé léto, míváme zde týdenní salesiánské exercicie. Jak zde, tak zejména když jedu vlakem, se velmi rád modlím růženec. Potřebuji se ho modlit sám a velmi pomalu, nerad se ho modlím s druhými. Je to velmi krásná modlitba, ale bohužel jí poslední dobou neumím věnovat patřičný čas. Jednou mi jeho modlitba ve vlaku vydržela z Prahy až do České Třebové.

1,57–66

Alžbětě se naplnil čas a přišla její hodina: narodil se jí syn. A když uslyšeli její sousedé a příbuzní, že jí Pán prokázal tak veliké milosrdenství, radovali se spolu s ní. Osmého dne se sešli k obrázce dítěte a chtěli mu dát po jeho otci jméno Zachariáš. Jeho matka na to řekla: „Nikoli, bude se jmenovat Jan.“ Řekli jí: „Nikdo z tvého příbuzenstva se tak nejmenuje!“ Obrátili se na otce, jaké mu chce dát jméno. On požádal o tabulku a napsal na ni: Jeho jméno je Jan. A všichni se tomu divili. Ihned se uvolnila jeho ústa i jazyk a on mluvil a chválil Boha. Tu padla bázeň na všechny sousedy a všude po lidských horách se mluvilo o těchto událostech. Všichni, kteří to uslyšeli, uchovávali to v mysli a říkali: „Čím toto dítě bude?“ A ruka Hospodinova byla s ním.

P. V.: O jménu už jsme mluvili. Proč je zde jméno Jan?

L. H.: Již jsme si řekli, že Ježíš znamená „Hospodin je spása“. Jan v hebrejštině značí „Hospodin je milostivý“. Jméno Alžběta zname-

ná „Bůh je má přísaha“ nebo „Bohu zaslíbená“, zatímco Zachariáš je „Hospodin si vzpomněl“. Jak vidíme, Lukáš chce hned od počátku i na jménech ukázat, že jde o událost milosti Boží, která prochází dějinami a ve které my žijeme.

P. V.: Tahle pasáž je jako vystřižená ze Starého zákona – vlastně celá první kapitola. Jako by se tím napravovala reputace Starého zákona, ale především jako by zde byl korigován starozákonní obraz Hospodina. Lukáš nás nenechává na pochybách, že i ten starozákonní Hospodin je právě takový, jak ho on zde líčí. Jsem přesvědčen o tom, že přes tuhle optiku je třeba Starý zákon číst a tam, kde je v něm Hospodin vyličen jako krvavý, vyžadující genocidu, kamenování nebo jiné násilí, si můžeme dovolit říci: „Ne, takový Bůh není. Ti pisatelé ho tak možná viděli, ale on takový není.“ Můžeme si to dovolit říci právě díky novozákonním textům – a především díky Kristovu kříži a vzkříšení. Chci to zopakovat, protože jsem o tom přesvědčen, i když se to mnoha lidem nelíbí: My si opravdu můžeme dovolit násilnické texty ze Starého zákona odmítnout, i když jsou součástí Bible. Můžeme je odmítnout v jejich doslovném znění, které zobrazuje Hospodina jako toho, kdo není milostivý, kdo je stranický a zákeřný. Tento obraz Boha vznikl v době ohrožení, kdy byl Izrael malý utlačovaný národ, všelijak pronásledovaný a stíhaný nepřáteli. V té době si Židé vytvořili mýty, do nichž projektovali sny o své velikosti. Součástí těchto mýtů byla vyprávění o minulosti, v níž byli silným národem, který pobíjel z Božího příkazu a za Božího přispění protivníky a okolní národy. Jenomže optikou lukášovského textu i textů dalších novozákonních svědků můžeme říct: Ne, tento obraz Boha je příliš lidský a neodpovídá tomu, co o Bohu svědčí Kristus. Bůh je ten, který je plný milosti a miluje každého člověka.

L. H.: Mně se zdá, že i Alžběta se Zachariášem museli svoji představu o Bohu prosazovat přes určitý odpor lidí. Někdy to zažívám taky, neboť mluvit o Bohu tímto lukášovským způsobem některým lidem připadá příliš troufalé, příliš znejišťující. Jsou zvyklí na jiného Boha, vyrostli jinak, byli vychováni jinak a je pro ně velmi těžké to opustit. Jestli je to vůbec možné.

P. V.: Zajímavé je, jak se u Zachariáše střídají nálady: veliká radost z toho, že se mu narodí dítě, ale pak i nějaký ten hněv a nesouhlas. Když se Zachariášovi uvolní ústa, chválí Boha – a v kontrastu k tomu na lidi kolem padne bázeň. Jako by si nebyli jisti tím, co se to vlastně děje. Všichni o tom povídají a všichni jsou zvědaví, čím to dítě bude. Nejednoznačnost emocí a všeobecná nejistota mi připadají jako něco důležitého. My si nemůžeme vytvářet schémata pro Boží jednání a pro naše reakce na ně. Já bych to chtěl mít všechno jasné a utříděné: když radost, tak radost, když bázeň, tak bázeň, když přísný, tak přísný, když milostivý, tak milostivý – a nedělejte nám v tom zmatek a nemíchejte to dohromady. Jenomže v životě to funguje jinak. Jako stabilizující prvek pak působí jen poslední věta: „*A ruka Hospodinova byla s ním.*“ Podle mého mínění to znamená, že navzdory zmatku a nejistotě je všechno v pořádku, neboť Bohu se nic z ruky nevymklo.

L. H.: I já rád říkám, abychom Bibli nechápali schematicky, neboť člověk pak vidí schematicky i Boha. Boha nemůžeme mít v hrsti, on je pořád ještě jiný, a to je dobře. Je tajemstvím, do kterého se noříme, ale tajemstvím pozitivním.

P. V.: V Mariině modlitbě jsme četli slova: „*Svaté je jeho jméno.*“ Svatý přece neznamená čistý nebo dokonalý; slovo „svatost“ znamená „jinakost“. Jakmile si udělám konkrétní představu o Bohu, už ho tak trochu svatosti zbavuji, protože si ho přizpůsobuji sobě, svým představám, a tak škrtám jeho svatost, jinakost. Je to ten „můj Bůh“ – a současně je to už malinko modla. Tomu se samozřejmě při nejlepším vůli nemohu ubránit, proto je dobré používat metafory. Říkáme Otec, Panovník nebo Stvořitel. Vždy si však musíme být vědomi toho, že všechny výpovědi o Bohu jsou přibližné. Jeho si nemám zobrazovat ani ve své mysli, a když už si ho představuji, měl bych být schopen tu svou představu vždy zpochybnit a jakoby ji odmocnit, protože on je svatý, jiný.

1,67–80

Jeho otec Zachariáš byl naplněn Duchem svatým a takto prorocky promluvil: „Pochválen buď Hospodin, Bůh Izraele, protože navštívil a vykoupil svůj lid a vzbudil nám mocného spasitele z rodu Davida, svého služebníka, jak mluvil ústy svatých proroků od pradávna; zachránil nás od našich nepřátel a z rukou všech, kteří nás nenávidí, slitoval se nad našimi otci a rozpomenul se na svou svatou smlouvu, na přísahu, kterou učinil našemu otci Abrahamovi, že nám dá, abychom vysvobozeni z rukou nepřátel a prosti strachu jej zbožně a spravedlivě ctili po všechny dny svého života. A ty, synu, budeš nazván prorokem Nejvyššího, neboť půjdeš před Pánem, abys mu připravil cestu a dal jeho lidu poznat spásu v odpuštění hříchů, pro slitování a milosrdenství našeho Boha, jímž nás navštíví Vycházející z výsosti, aby se zjevil těm, kdo jsou ve tmě a stínu smrti, a uvedl naše kroky na cestu pokoje.“ Chlapec rostl a sílil na duchu; a žil na poušti až do dne, kdy vystoupil před Izrael.

P. V.: Ty se modlíš tuto modlitbu asi hodně často, ne? Nachází se v breviáři.

L. H.: Každé ráno.

P. V.: Zamýšlel jsem se nad tím, jak mohou všichni, kdo se modlí breviář, tuhle modlitbu prožít. Mně se zdá příliš zakotvená ve Starém zákoně.

L. H.: Já mám nejraději to, že nás Hospodin „navštíví slitováním a milosrdenstvím“. Já si myslím, že on nemůže být oddělen od svých vlastností, a že tedy on sám je slitováním i milosrdenstvím. V této skutečnosti v komunitě začínáme nový den a modlíme se ranní chvály. Jen mi trochu vadí, že tak velká slova čteme či zpaměti odříkáváme, namísto abychom před nimi spíše mlčeli a nechali se jimi zahrnout.

P. V.: Zaráží mě starozákonní charakter této modlitby. Když je řeč o vysvobození a vykoupení, týká se to Izraele. Teprve později modlitba tematizuje vysvobození z hříchů, ale primárně pojednává o vysvobození od nepřátel. Tím se do mé víry vkrádá jakési napětí, protože zakouším, že právě to se neděje. Naopak, nepřátelé vítězí. Napadá mě to v souvislosti s množstvím knih, které jsem přečetl o historii Židů a o holocaustu. Je těžké pak číst o vysvobození od nepřátel.

L. H.: Ano. A je to i obsahem mnoha žalmů...

P. V.: Tváří v tvář takovým textům si uvědomuji, že nemám ani orientální, ani starozákonní, ani židovské myšlení, a proto se těžko smírju s tím, že se současně mohou odehrávat protichůdné pohyby: porážka, genocida a triumf zla na straně jedné a Boží spása na straně druhé. Že to není buď – anebo, protože nějakým tajemným způsobem platí to, že Bůh vysvobozuje, vykupuje a zachraňuje, ale přitom své dílo koná i zlo.

L. H.: Já myslím, že to má ještě další rozměry. Něco jiného je normální běžný život, ve kterém platí určité zákony, a něco jiného válka, šílenství, ve kterém je možné všechno. Zdá se mi, že při čtení Bible se občas obě tyto roviny mísí: co má platit normálně, se poměruje situací války.

Ježíš říká: „Miluj svého nepřítele.“ Někdo hned namítne: „A co Ukrajinci na frontě?“ což je metodicky špatně. Já se u nás na Jaboku podílím na výuce předmětu Úvod do křesťanství. Naši studenti z velké části nejsou křesťané, a tedy je schválně konfrontuji s těžkými křesťanskými texty, například se zmíněnou láskou k nepřátelům. Obvykle narazím na odpor, ale jakmile začneme slovo „nepřítel“ rozebírat hlouběji, Ježíšova slova najednou začnou fungovat.

Na druhé straně, pokud jde o válku, jakmile se ve starověku nějaký blízkovýchodní panovník ujal moci, jeho prvním zájmem bylo rozšířit území; jinými slovy: každý panovník byl takový Putin. Jednotliví Putinové mezi sebou neustále válčili. Jejich války byly ovšem válkami jejich bohů, což starozákonní texty věrně odrážejí,

a tak pokud například Izraelity někdo porazil, bylo to proto, že je podle jejich chápání Hospodin za trest vydal do rukou nepřátel. „Vysvobození od nepřátel“ bylo tedy něco zcela konkrétního.

Před časem mne vyhodili z teologické fakulty z Českých Budějovic a poslali do Prahy. Nesměl jsem zpátky a od některých lidí jsem to vnímal jako nepřátelství. Postupně jsem však zjistil, že jsem daleko víc získal, než ztratil. Mohl bych klidně říct, že mne Bůh vysvobodil od nepřátel.

P. V.: Ovšem to vidíš dnes s odstupem. Těžké je to v té chvíli, kdy to člověk prožívá, kdy je to aktuální a můžeš se jen ptát: „No tak, Pane Bože, co bude? Ukaž mi alespoň trochu, že to má smysl.“ Tam je snad zásadní to kristovské tázání: „*Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?*“ Jan Heller vždy zdůrazňoval, že intence té otázky je: „K čemu jsi mě opustil? Jaký je smysl toho, že prožívám tuto bolest?“

A pak se objeví formulace tento smysl odhalující: „*Aby se zjevil těm, kdo jsou ve tmě a stínu smrti.*“ To nevylučuje stav úplné ztráty smyslu. Jednou v životě najdeš lásku – a vzápětí o ni přijdeš. Máš milovanou práci – a vzápětí o ni přijdeš. Bydlíš v místě, kde to máš rád – a vzápětí o to přijdeš. Najednou jsi sám, všichni se na tebe dívají jako na zločince a nemáš sebemenší pocit nějakého smyslu toho všeho. Prostě stal se z tebe bezdůvodně vyvrhel.

L. H.: Já myslím, že to člověk musí prožít i proto, aby mohl pochopit druhé. Svatý Pavel v začátku Druhého listu Korintánům hovoří o „*Otcí milosrdenství a Bohu veškeré útěchy, který nás těší v našich souženích*“. Bůh je mu útěchou proto, aby i on mohl těšit ty druhé.

P. V.: Jenomže tohle můžeš říci zase až z odstupu, kdy už to všechno víš. Mně jde o to, jak mám zvládnout tu aktuální situaci, kdy výchozisko nevidím a jen se mi chce umřít, protože nemám sebemenší pocit smyslu.

L. H.: Jednou jsem prožíval dobu těžké deprese a beznaděje, kdy kolem mne byla jenom bílá tma. Jediným, co mne drželo při životě, byla myšlenka, že Ježíš byl vzkříšen z mrtvých. Nic jiného mi

nedávalo smysl, ale postupně se mi s tímto vědomím začal vracet život. O poslední pravdu, že Ježíš byl vzkříšen z mrtvých, se můžeme opřít vždy.

P. V.: Já jsem trochu umanutý v tom, že stále hledám smysl všeho. Nějak mi pomáhá hledání a nacházení cíle, směru, toho, k čemu co je. Mám totiž pocit, že největší bída dnešního světa není v nějakém mravním úpadku, ale právě ve ztrátě smyslu, ve ztrátě cíle, v neschopnosti přijmout, že vše naše konání a bytí k něčemu míří. Lidé dávno ztratili náboženskou víru, ale dlouho věřili v pokrok. Dnes v pokrok nevěří nikdo, protože víme, o jak ošidnou věc se jedná. A tak smysl chybí. Nezávidím mladým lidem, kteří si otázky po smyslu kladou. Stačí se podívat na to, jak vypadá naše planeta – jako by měla to nejlepší už za sebou. Jaký je tedy smysl našeho přebývání na zemi? Proč ještě uzavírat sňatky a plodit děti? Má vůbec nějaký smysl vytvářet hodnoty, studovat a pokoušet se o krásu? A o čem máme my faráři vlastně kázat? Nechci-li být jako farář negativní, musím vědět, co je tím dobrým cílem, k němuž směřujeme, co je tím světlem na konci tunelu. Já v tuto chvíli nacházím předběžný cíl v objevování pravého lidství, v hledání různých podob důstojnosti člověka; a to vše v kontextu doby, v níž žijeme. Je to mnohem těžší než před třiceti lety. Dnes se i filozofové ptají, co je člověk, jak se liší od zvířete. Yuval Noah Harari o tom píše v knihách *Sapiens* a *Homo Deus*. Možná není úplně poctivý, ale zjišťuje, že nám lidství nějak zmizelo, že si neumíme odpovědět na otázku: V čem je člověk jedinečný? Jako ateista nemá náboženskou víru, a tak odpovědi související s Bohem Stvořitelem pro něj nejsou relevantní. Přesto mě hodně inspiroval, takže považuji hledání podstaty důstojnosti každého člověka a její nalézání za klíčové. A i když se snažím přemýšlet, jako by nebylo Boha, nedaří se mi to, neboť se mi stále vtírá neodbytné vědomí, že člověk je obraz Boží a že v tom spočívá podstata jeho důstojnosti. Jsme stvořeni Bohem z lásky, jsme stvořeni k lásce a jsme navíc tvořivé bytosti, které mají dál tvořit. Patří sem i to, že jelikož jsme obrazem Božím, je naším údělem nesení kříže a snášení bolesti. Nikdy však nesmíme dopustit, aby nás bolest přemohla. „*Uvedl naše kroky na cestu pokoje.*“ To je ono.

L. H.: Já jsem na podobné téma měl v červnu přednášku v Knihovně Václava Havla. Cílem bylo navázat na již zmíněná slova Václava Havla, že „život je radostnou spoluúčastí na zázraku bytí“, pronesená v řeči na nějaké univerzitě. Líbí se mi myšlenka, že život je zázrak, který společně sdílíme, i to, že se ji Havel sám neodvažuje již dál rozvíjet, to by totiž mystérium zázraku pokazilo. Již v konceptu života samotného spočívá účast na něčem větším a již to samotné dokáže život naplnit a dát mu smysl.

Druhá kapitola

2,1–20

Stalo se v oněch dnech, že vyšlo nařízení od císaře Augusta, aby byl po celém světě proveden soupis lidu. Tento první majetkový soupis se konal, když Sýrii spravoval Quirinius. Všichni se šli dát zapsat, každý do svého města. Také Josef se vydal z Galileje, z města Nazareta, do Judska, do města Davidova, které se nazývá Betlém, poněvadž byl z domu a rodu Davidova, aby se dal zapsat s Marií, která mu byla zasnoubena a čekala dítě. Když tam byli, naplnily se dny a přišla její hodina. I porodila svého prvorozeného syna, zavinula jej do plenek a položila do jeslí, protože se pro ně nenašlo místo pod střechou. A v té krajině byli pastýři pod širým nebem a v noci se střídali v hlídkách u svého stáda. Náhle při nich stál anděl Páně a sláva Páně se rozzářila kolem nich. Zmocnila se jich veliká bázeň. Anděl jim řekl: „Nebojte se, hle, zvěstuji vám velikou radost, která bude pro všechnen lid. Dnes se vám narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Davidově. Toto vám bude znamením: Naleznete dětátko v plenkách, položené do jeslí.“ A hned tu bylo s andělem množství nebeských zástupů a takto chválili Boha: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj mezi lidmi; Bůh v nich má zalíbení.“ Jakmile andělé od nich odešli do nebe, řekli si pastýři: „Pojďme až do Betléma a podívejme se na to, co se tam stalo, jak nám Pán oznámil.“ Spěchali tam a našli Marii a Josefa i to dětátko položené do jeslí. Když je spatřili, pověděli, co jim bylo řečeno o tom dítěti. Všichni, kdo to uslyšeli, užasli nad tím, co jim pastýři vyprávěli. Ale Maria to všechno v mysli zachovávala a rozvažovala o tom. Pastýři se pak navrátili oslavující a chválíce Boha za všechno, co slyšeli a viděli, jak jim to bylo řečeno.

P. V.: Já mám s tímto textem už dlouhá léta velkou potíž, protože jsem na něj jako na vánoční evangelium nucen každoročně kázat. Vždy mám pocit, že se pro mě ten text úplně vyčerpal a já nejsem schopen se jím nechat nijak nově inspirovat. A opakovat se nechci. Co mám dělat? Co s tím, když se Písmo častým užíváním opotřebuje a přestane k člověku promlouvat? Máš s tím nějakou zkušenost?

L. H.: Já si pomáhám různými způsoby, třeba se je snažím číst jakoby poprvé, jakože nevím, jak se text bude dále vyvíjet.

Občas mě biblické texty osloví díky situaci, ve které je čtu, jako třeba dnes při bohoslužbě pro naše studenty. Četla se pasáž ze začátku osmé kapitoly Lukášova evangelia o ženách, které doprovázejí Ježíše a starají se o něj ze svých peněz. Tu vidím, že v naší malé kapli přede mnou stojí jen samé holky, žádný kluk. Uvědomil jsem si, že jako ty ženy z evangelia, i ony mají různé životní příběhy, že každou z nich Ježíš oslovil a každá z nich pro něj nějak žije. V tom okamžiku se mi staly zpřítomněním toho evangelia.

My však teď čteme tento vánoční text, a přitom nejsou Vánoce – o to je to obtížnější.

P. V.: Vzpomínám si, že pro mě vánoční příběh ožil v době, kdy zde byla migrační krize, tedy v roce 2015, kdy se najednou objevilo téma uprchlictví. Vyprávění o narození Ježíše se objevuje v Matoušově evangeliu, kde je vylíčeno, jak svatá rodina utíká do Egypta. Téma bezdomovectví je však i u Lukáše, protože zde se zmiňuje, že Josef s Marií se nemají kam uchýlit. Tenkrát mi došlo, že to je situace, která je Pánu Bohu blízká. Byl jsem velmi vděčný za to, že už v Mojžíšově zákoně je příkaz ujímat se bezdomovců, uprchlíků a lidí na cestách. V evangeliu se to najednou stalo realitou samotného Boha, protože na počátku svého lidství vstupuje Boží Syn do bezdomovectví. Já jsem to prožil kdysi v mládí, když jsem se stěhoval každé tři měsíce.

L. H.: Líbí se mi, co říkáš o bezdomovectví a bezbrannosti Boží, o chudobě, ve které začíná Ježíšův příběh. O tom, že Bůh nás tím nijak neohrožuje.

Mně u tohoto příběhu limituje, že nemám vlastní děti. Nevím, co to je, když se člověku narodí dítě. Já si to trochu odžívám přes jednoho psa, kterého znám od štěňátka. Patřil paní, která umřela, a tak si ho vzala její dcera.

Když vidím úplně malé dítě, připadá mi, že vidím zázrak, ale možná je to proto, že k němu nemusím v noci vstávat. Tematika narození dítěte jako zázraku je spíš u Matouše, kde se odkazuje na Izajášova slova: „*Hle, panna počne, porodí syna a dají mu jméno Emanuel, to je Bůh s námi.*“ U Izajáše to, že se dítě narodí a ten zázrak se stane, znamená, že Bůh prostě je. Takže to, že jsme, je dokladem toho, že Bůh je. Není to zázrak? A Ježíš se má jmenovat Emanuel, to je „Bůh s námi“. Už svým jménem má ten zázrak připomínat.

Ve vánočním příběhu mě vždy oslovovali pastýři. Jsou podobní dnešním beduínům, kteří v Izraeli žijí. Jsou to ti nejchudší z nejchudších. Nemají domy, ve kterých by hromadili věci, nemají klíče od žádného zámku. Jakmile máme klíče, hned začneme hromadit věci.

Jedna z aktivit na seznamovacím kurzu s našimi prváky spočívá v tom, že každý vezme svoje klíče a má říct, od kterých dveří jsou, proč je má a co pro něho otevření dveří znamená. A taky od kterých dveří by klíče třeba rád měl, ale nemá. Je zajímavé pozorovat, jak silným symbolem našeho života klíče jsou. Bezdomovec žádné klíče nemá, a mě jen pomýšlení na to, že bych neměl kam jít a neměl co odemknout, úplně děsí. Jistě, v Ježíšově době asi klíče nebyly, ale rozumím tomu, že jen pastýři byli hodni zprávu o Ježíšově narození přijmout. Jiní na to neměli kapacitu, museli se zabývat svými věcmi.

Je to opravdu osvobozující poselství, ta radikální chudoba Boha, ta jeho solidarita s nejchudšími a touha nikoho neohrozit.

P. V.: Já mám vnuka Jáchyma, a když ho dcera Dorotka přiváděla na svět, bylo to dost obtížné. Měla opravdu hodně těžký porod, který trval snad 40 hodin. Byla z toho úplně zoufalá a ptala se, proč to Bůh tak špatně zařídil, proč děti nepřicházejí na svět tak, aby to nebylo vůči ženě tak kruté. Chtěl jsem ji nějak povzbudit, a tak jsem ji ujišťoval, že i ten těžký porod je součástí jakéhosi zápasu života se smrtí, v němž život vítězí nad zánikem a entropií. V osmém žalmu se říká: „*Ústy nemluvnat a kojenců jsi vybudoval mocný val proti svým*

protivníkům a zastavil nepřítele planoucího pomstou.“ Co to je „ústy nemluvnat a kojenců“? Nejspíš dětský křik nebo žvatlání a broukání. Kdykoli se ozve dětský pláč, křik nebo broukání, přiloží se další cihla nebo kámen na val, který se buduje proti nepřítelům života, proti všemu, co nenávidí život. Je zde nový život, je zde naděje, je zde nová šance, že z tohoto člověka bude někdo, kdo lidem bude dávat radost, kdo udělá něco užitečného, kdo se stane tvůrcem něčeho pěkného. Když tedy na sebe matky berou bolest porodu, přijímají současně roli zprostředkovatelek naděje. Každé dítě je hráz proti smrti a nenávisti. Zažila si to i Maria. Jí vrcholí toto úsilí, protože z ní pochází ten, kdo je vítězem nad ďáblem, smrtí i peklem. A každý další člověk může jít v jeho stopách. Když Ježíš jako dítě poprvé zaplakal, musely se všechny pekelné mocnosti naježit, protože věděly, že tento val nikdo z nich už nepřekoná.

L. H.: Je to krásné, co říkáš. Představuji si, jak tam Ježíšek leží a oni všichni stojí kolem něho. Vždyť ani nejde pochopit, co se vlastně stalo.

P. V.: A do toho vpadnou pastýři. Zajímavé je, že u lidových betlémů na sebe největší pozornost poutají králové se zlatem, myrhou a kadidlem. I u živých betlémů nesmějí scházet. Největší katedrála v Německu je katedrála svatých Tří králů v Kolíně nad Rýnem. Není to katedrála svatých pastýřů. Docela rád bych věděl, zda jim někde někdo něco zasvětil. A přitom oni byli první, komu se ukázali andělé. Hospodinu stáli za to, aby jim otevřel nebesa! Kolika lidem ve světě se to stalo? Snad sem tam nějakému prorokovi, který z toho byl celý nesvůj. Tady vidí otevřená nebesa obyčejní pastýři... To slovo „pastýř“ je miloučkový eufemismus pro pasáka, pastevece, honáka či baču. Zkouším si představit, jak tito lidé mohli žít, co jedli, jakou měli hygienu. Zřejmě to nebyli lidé něžní a slušní, cudní a krotcí, kteří by používali kultivovaný jazyk. Byli to spíš lidé z úplného dna, z okraje společnosti, kterými ostatní spíš pohrdali.

L. H.: Jako beduíní dneska. Oni byli jediní, kteří byli schopni poselství o narození Mesiáše přijmout, tedy přijmout, že je to pravda.

P. V.: Vzít to vážně.

L. H.: Ano, vzít to vážně. Oni žili v sepětí s přírodou, se zvířaty, neměli žádné zbytečnosti, které člověka od Boha odvádějí. Tak si myslím, že byli na to zjevení citliví. Evangelium je určeno chudým. Člověk, který není chudý, ho prostě neslyší. To není nic proti bohatým. Bohatý má peníze, a to je dobře, protože s nimi může udělat mnoho dobra. Jenomže i takový člověk si musí jednou přiznat, že je chudý, jinak myslím evangelium neslyší. Ale možná se pletu.

P. V.: Vidím to stejně, protože slovo „chudí“ je mnohoznačné. Chudoba se nemusí vztahovat jenom k životní úrovni a dostatku či nedostatku hmotných prostředků. Spousta z nás prožívá chudobu třeba ve vztazích.

L. H.: Třeba. Nebo může jít o chudobu morální.

P. V.: Chudoba může mít mnoho podob. Jednou je pocit nepříjetí, nedostatečné hodnoty, marnosti a zbytečnosti života. Kolik mladých lidí dnes zápasí se sebepoškozováním nebo s poruchami příjmu potravy. V Plzni se s mladými lidmi scházíme, říkáme tomu Plzeňské včeličky. Na ta setkání docházejí jak lidé z křesťanských rodin, tak studenti vysokých škol, ale i klienti Domu na půl cesty, pocházející často ze sociálně problematických prostředí. A právě tam vidím, kolik může být v životě dvacetiletých lidí utrpení. Myslím, že za celý svůj život jsem toho nevytrpěl tolik, kolik vytrpěli oni. Jsou tam lidé, kteří zažili krutou šikanu, znásilňování, někdy i v rodině, opakované domácí násilí, nepovedené adopce a pěstounské péče, z nichž je noví rodiče vraceli do ústavu. Mnozí jsou vystrašení, plní nejistoty, bez naděje, že se jim podaří vyhnout se bezdomovectví. Jeden vedle druhého by potřebovali rodinu, přijetí, psychoterapii, duchovní pomoc. Nechci, aby to vyznělo hloupě, ale tohle jsou pro mě ti chudí, kteří mají k Bohu nejbliž.

L. H.: Se studenty jsme včera při mši četli evangelium o ženě, která vpadla na hostinu do domu Šimona farizeje a začala Ježíšovi omývat

nohy svými slzami. Jistě již někde předtím zažila Ježíšovo veliké přijetí a potřebovala mu projevit vděčnost.

Ve vězení jsem potkal čtyřiašedesetiletého kluka, Denise. Sedí již popáté. Od šestnácti byl na svobodě celkem jedenáct měsíců. Když jsem ho spolu se dvěma Romy bral do kaple, jeden z nich mne oslovil „Otče.“ Denis na to řekl: „Já jsem nikdy žádného otce nepoznal.“ Co když se i ta žena z evangelia konečně jednou cítila být někým přijata, teprve až když se setkala s Ježíšem?

Jak velkou díru člověk v sobě musí mít, když mu nikdo nikdy neřekl: „Pojď, to zvládneš!“ nebo: „Mám tě rád!“ nebo: „Pojď, jdeme na to!“ nebo jen obyčejné: „Neboj se!“ Jak může potom žít? To je chudoba!

Došli jsme do kaple. Denis se tváří sveřepě a nepřístupně. Já v jeho řeči slyším skrývanou, ale mně důvěrně známou intonaci. „Nejste náhodou z Ostravy?“ Denis zčervená a Romové se mu hned začínají vysmívat: „Ty jsi, vole, zčervená! Co se červenáš?“ Jako bych ho v tu chvíli nějak odkryl, nějak do něj uviděl. Je mi líto, že jsem ho uvedl do rozpaků a pronikl za jeho obrannou zeď.

Následujícího dne Denis napadl dozorce a skončil v samovazbě. Lidé zpravidla jen reagují na to, jak se k nim chováme, jenom nás zrcadlí. O to víc chápu tu ženu, která po setkání s Ježíšem měla potřebu mu svými slzami omýt nohy a osušit je svými vlasy.

P. V.: Je smutné si uvědomit, že stačilo tak málo, aby životy těch lidí, o nichž mluvíme, byly jiné. Kam se vůbec ztrácí lidská důstojnost? Věřím, že před Pánem Bohem nemizí, že zůstává. Proto chodil Ježíš právě k takovým lidem. A asi musel taky poslouchat, jak slušní lidé okolo říkají: „Proč se s nimi zahazuje? Vždyť je to spodina, lidský odpad, který ani nezná Hospodina.“

L. H.: A vrátíme-li se k evangeliu, byť byl Ježíš Mesiáš, neznamená to, že jako člověk nemusel potřebovat od rodičů dostat to, co každé dítě dostat musí, aby bylo patřičně vybaveno pro život. Jistě ho taky museli vychovávat, a ne že mu dávali jenom najíst a vyrostl z něho Mesiáš.

P. V.: Myslíš tím lásku, přijetí, uznání a respekt? Že se musel soucitu, empatii a vůbec tomu jedinečnému přístupu k lidem někde naučit?

L. H.: Já si myslím, že ano.

P. V.: To mě nikdy nenapadlo.

L. H.: Já myslím, že se Ježíš narodil a vyrůstal jako každé jiné dítě. My o něm mluvíme jako o synu Božím, ale jak toto označení mohl vnímat on sám? My jsme již ovlivněni reflexí rané církve po jeho vzkříšení, ale co to znamenalo pro něho? Já jsem přece taky dítě nebo syn Boží. Já se domnívám, že Ježíš za svého pozemského života postupně dospěl k naprosto radikálnímu vědomí, že je synem Božím, ale vůbec ne v tom smyslu, jak o tom mluvíme my. On byl Žid, který když říkal Bohu „můj tatínku“, byl s ním ztotožněn do té míry, že když někomu řekl „odpouštěj se ti hříchy“, nebyl to on, kdo je odpustil, ale kdo věděl, že jsou odpuštěny. Já když řeknu: „Ježíš je syn Boží“, je to jen teologické vyznání, ale pro Ježíše šlo o pronikavé osobní poznání, o zkušenost, ke které musel postupně dospět. Slova „ty jsi můj milovaný syn“, která zazněla při křtu v Jordáně, mohou podle mého názoru být evangelistovou zkratkou dlouhého procesu Ježíšova osobního hledání identity a úkolu na této zemi. Je to proces, do něhož patří i Josef a Panna Maria. Pro mne je to takové mystérium, že když na to jen pomyslím, tají se mi dech.

2,21–40

Když uplynulo osm dní a nastal čas k jeho obřízce, dali mu jméno Ježíš, které dostal od anděla dříve, než jej matka počala. Když uplynuly dny jejich očišťování podle zákona Mojžíšova, přinesli Ježíše do Jeruzaléma, aby s ním předstoupili před Hospodina – jak je psáno v zákoně Páně: ‚Vše, co je mužského rodu a otvírá život matky, bude zasvěceno Hospodinu‘ – a aby podle ustanovení Zákona obětovali dvě hrdličky nebo dvě holoubata. V Jeruzalémě žil muž jménem Simeon; byl to člověk spravedlivý a zbožný, očekával potěšení Izraele a Duch svatý byl s ním. Jemu bylo Duchem svatým předpověděno, že neužří smrti, dokud nespatří Hospodinova Mesiáše. A tehdy

veden Duchem přišel do chrámu. Když pak rodiče přinášeli Ježíše, aby splnili, co o dítěti předpisoval Zákon, vzal ho Simeon do náručí a takto chválil Boha: „Nyní propouštíš v pokoji svého služebníka, Pane, podle svého slova, neboť mé oči viděly tvé spasení, které jsi připravil přede všemi národy – světlo, jež bude zjevením pohanům, slávu pro tvůj lid Izrael.“ Ježíšův otec a matka byli plni údivu nad slovy, která o něm slyšeli. A Simeon jim požehnal a řekl jeho matce Marii: „Hle, on jest dán k pádu i k povstání mnohých v Izraeli a jako znamení, kterému se budou vzpírat – i tvou vlastní duši pronikne meč – aby vyšlo najevo myšlení mnohých srdcí.“ Žila tu i prorokyně Anna, dcera Fanuelova, z pokolení Ašerova. Byla již pokročilého věku; když se jako dívka provdala, žila se svým mužem sedm let a pak byla vdovou až do svého osmdesátého čtvrtého roku. Nevycházela z chrámu, ale dnem i nocí sloužila Bohu posty i modlitbami. A v tu chvíli k nim přistoupila, chválila Boha a mluvila o tom dítěti všem, kteří očekávali vykoupení Jeruzaléma. Když Josef a Maria vše řádně vykonali podle zákona Páně, vrátili se do Galileje do svého města Nazareta. Dítě rostlo v síle a moudrosti a milost Boží byla s ním.

P. V.: Mnohé generace Židů putovaly takhle do Jeruzaléma a konaly předepsané obřady. Možná mechanicky, někdo možná s nějakým vnitřním prožitkem. Oba to známe, že při slavení liturgie taky vyslovujeme nějaká slova – a často mechanicky, protože to říkáme už po sté. A pak přijde situace, kdy to slovo najednou ožije, stane se aktuálním. Může to být jedna věta nebo jeden úkon, jedna modlitba. Tady se stalo něco podobného – a najednou všechno to, co konali po generace, začalo dávat smysl.

Nikdy dříve jsem si nevšiml, že je zde citát z Tóry: „Vše, co je mužského rodu a otvírá život matky, bude zasvěceno Hospodinu.“ Přitom je zde ten verš z třinácté kapitoly Exodu opravdu na svém místě. Náhle přichází dítě, které je plně zasvěceno Hospodinu. A kvůli tomu všechno to přicházení s dětmi před Hospodina mělo smysl.

L. H.: Je zajímavé, že když rodiče čekají dítě a ono se narodí, tak to, nač se tolik těšili, jim nepatří. Jsou ve službě životu a co stvořili, patří Hospodinu. Hospodin jim dar velkoryse vrací, ale ten moment,

že první dítě patří Hospodinu, se mi moc líbí. Je fascinující tento silný náboženský moment vzniku života vnímat, jako by právě on byl důvodem, proč jsou dva lidé vlastně spolu. Mám moc rád scénu obětování Ježíše v chrámě v Zeffirelliho filmu *Ježíš z Nazareta*, kde je krásně vidět Hospodinovo absolutní prvenství ve všem. Když křtím děti, hluboce mne oslovuje, když na rodičích vidím, že prožívají křest svého dítěte podobně jako Panna Maria s Josefem v tom filmu. Naopak mne velmi zraňuje, když je křest pro rodiče jen nějakou formalitou, nebo když mi dokonce o sobě lžou. Jednou jsem pokřtil dítě jen proto, že otec maminky za to rodičům slíbil čtyřicet tisíc, což mi ovšem neřekli. Je krásné, že nejen prvorozené děti, ale všechno prvorozené, tedy i zvířata a první úroda, patří Hospodinu.

P. V.: Pro mě je to ve vztahu ke zvířatům, která pojídáme, důležité. Profesor Jan Heller mi říkal, že v Izraeli bylo i každé zvíře zabité za účelem zajištění potravy obětováno Hospodinu. Proto se taky každé zvíře zabíjelo rituálním způsobem. Myslím, že když dodnes Židé zachovávají košer porážku, dávají tím najevo, že se nejedná jenom o konzum, nýbrž že si uvědomují mimořádnost zabítí živého tvora. Odevzdají ho Bohu a on jim je vrátí, aby se jím mohli sytit.

L. H.: Myslím, že i indiáni, než nějaké zvíře zabili, museli se za ně pomodlit k Velkému Duchu.

P. V.: Nebo se omluvit.

L. H.: Ano.

P. V.: Další pozoruhodný motiv se týká Simeona a jeho prorocký vztahujícího se k budoucnosti. Občas se mi stávalo, že když jsem byl na nějaké životní křižovatce a měl jsem učinit klíčové rozhodnutí, toužil jsem po tom znát, jaké rozhodnutí je v souladu s Božím záměrem pro můj život (pakliže něco takového vůbec je). Tady je krásný příklad situace, kdy Simeon Josefovi a Marii dopředu řekl všechno, co bylo v Ježíšově životě podstatné. Jenomže oni to stejně

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy O marné a nemarné víře.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.